

Paweł Bielicki

<https://orcid.org/0000-0002-5015-6869>

Towarzystwo Azji i Pacyfiku w Toruniu

Stanowisko Rosji wobec Inicjatywy Trójmorza

Zarys treści: Głównym celem studium jest scharakteryzowanie stanowiska Federacji Rosyjskiej wobec zapoczątkowanej we wrześniu 2015 r. Inicjatywy Trójmorza. Główna teza artykułu zakłada, że Kreml dąży poprzez deprecjację znaczenia Waszyngtonu i bilateralne porozumienie z każdym krajem z osobna do storpedowania tego przedsięwzięcia.

Outline of content: The main goal of this study will be to characterise the position of the Russian Federation towards the Three Seas Initiative, which was launched in September 2015. The article's central thesis assumes that the Kremlin aims to torpedo the present undertaking by depreciating Washington's importance and bilateral agreements with each country separately.

Słowa kluczowe: Rosja, Inicjatywa Trójmorza, USA, Niemcy, Polska

Keywords: Russia, Three Seas Initiative, USA, Germany, Poland

Wprowadzenie

Niedawne wydarzenia na arenie międzynarodowej i prowadzona wprawdzie od początku drugiej kadencji rządów Władimira Putina, lecz ostatnio bardziej ekspansywna polityka Federacji Rosyjskiej wobec krajów Europy Środkowo-Wschodniej wywołały, co zrozumiałe, zaniepokojenie krajów tego obszaru. Przyczyniły się także do zrodzenia się określonych idei geopolitycznych. Jedną z nich jest Inicjatywa Trójmorza, zapoczątkowana we wrześniu 2015 r. Na mocy poczynionych ustaleń w sierpniu 2016 r. w Dubrowniku doszło do spotkania przedstawicieli krajów – Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier. W niniejszym studium istotą będzie stanowisko Federacji Rosyjskiej wobec przedmiotowej koncepcji w wymiarze politycznym i ekonomicznym. Celowo opiszę, na ile jej powodzenie może skutkować wzrostem

lub osłabieniem geopolitycznej pozycji Rosji. Kluczowe będzie postawienie w tej materii kilku pytań badawczych: jak Rosja postrzega udział Stanów Zjednoczonych w projekcie Trójmorza? Czy poprzez Trójmorze będzie starała się podzielić Europę? Czy może nawiązać z częścią państw zachodnich współpracę w celu powstrzymania niniejszego przedsięwzięcia? Jak Moskwa ocenia polski wkład w opisywaną inicjatywę? Czy prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin uważa udział w projekcie krajów środkowoeuropejskich i części państw postsowieckich za zagrożenie swojej strefy wpływów? Jakie ryzyko niesie za sobą omawiana koncepcja dla ekonomicznej strategii Federacji Rosyjskiej, m.in. w wymiarze energetycznym?

Wymiar polityczny Trójmorza dla Rosji

W niniejszej analizie aspekt polityczny ma kluczowe znaczenie. Stanowiąca formę multilateralnej kooperacji w celu obrony partykularnych interesów narodowych koncepcja Trójmorza¹ jest dla Rosji szczególnie istotna, ponieważ Moskwa żywi obawy przed wzrostem znaczenia Stanów Zjednoczonych w Europie. Uważając Waszyngton jako zagrożenie dla własnej geopolitycznej pozycji od zakończenia II wojny światowej, władze na Kremlu wielokrotnie wypowiadały się krytycznie na temat wszelkiej aktywności tego mocarstwa w Europie. Ze szczególną niechęcią w kwietniu 1949 r. w Moskwie została przyjęta decyzja o obecności wojskowej wojsk USA w Europie Zachodniej, będąca skutkiem powstania Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO), postrzeganego do dzisiaj w strategiach polityczno-militarnych jako głównego wroga². Podobny odbiór dotyczył znacznej liczby inicjatyw dyplomatycznych USA w okresie zimnej wojny. Zaniepokojenie na Kremlu wywołało szczególnie rozmieszczenie w listopadzie 1983 r. przez ówczesnego prezydenta USA, Ronalda Reagana, raket Pershing i Cruise na obszarze Europy Zachodniej, co doprowadziło do utraty przez ZSRR przewagi strategicznej. Uznając, że silna presja amerykańska przyczyniła się do upadku imperium sowieckiego, Moskwa uważa, że wszelka obecność militarna i ekonomiczna USA w Europie prowadzi do deprecjacji znaczenia międzynarodowego Rosji. Powyższy pogląd uległ wzmocnieniu z początkiem drugiej kadencji rządów Władimira Putina (2004 r.). Od objęcia władzy w grudniu 1999 r. polityk ten postawił sobie za cel odzyskanie miana dominującej roli Rosji na świecie, deprecjonowanej za rządów Borysa Jelcyna. Mimo początkowo pojednawczego tonu wobec Stanów Zjednoczonych Putin systematycznie pogłębiał asertywną politykę pod ich adresem. Ulegała ona jeszcze większej eskalacji po pomarańczowej rewolucji na Ukrainie na przełomie

¹ A. Orzelska-Stączek, P. Ukielski, *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*, Warszawa 2020, s. 12.

² *Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation Approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013*, <http://archive.mid.ru/nsosndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdc-c32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38?OpenDocument> (dostęp: 15.12.2020).

listopada i grudnia 2004 r., wojnie w Gruzji w sierpniu 2008 r. czy wreszcie po aneksji Krymu w 2014 r. Wprowadzone wówczas restrykcje ekonomiczne na Rosję stanowiły dla szefa państwa i jego akolitów doskonały pretekst, by stwierdzić, że to Stany Zjednoczone i ich sojusznicy prowadzą wobec Rosji agresywną retorykę i działania we wszystkich zakątkach globu. Stanowisko rosyjskie zyskało pewne poparcie w innych krajach, m.in. w Chinach, Turcji czy Niemczech, systematycznie podejmujących pewne kroki mające na celu delegitymizowanie pozycji USA i opowiadanie się przeciwko nim w kwestiach dotyczących określonych spraw międzynarodowych³. Nie ulega wątpliwości, że Trójmorze Moskwa postrzega jako zrzeszenie kontrolowane bezpośrednio przez Stany Zjednoczone, gdyż wybrany w listopadzie 2016 r. na prezydenta USA miliarder Donald Trump uczestniczył bezpośrednio w szczycie państw partycypujących w tej organizacji w czasie swojej wizyty w Polsce w lipcu 2017 r.⁴ Mimo systematycznie pojawiających się oskarżeń o prorosyjskość głowa państwa amerykańskiego deklarowała wówczas wsparcie dla inicjatywy, uważając, że kraje Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów powinny mieć wyraźne prawo do prowadzenia samodzielnej polityki, m.in. w wymiarze energetycznym⁵. Chociaż właściwe będzie przypuszczenie, że krytykując w tym wymiarze Rosję, amerykański prezydent tym samym zmierzał do intensyfikacji roli USA w Europie na płaszczyźnie gospodarczej, to nie podlega dyskusji, że on i jego administracja nie akceptowali agresywnych działań Moskwy na obszarze środkowoeuropejskim. Urzędnicy amerykańscy wyraźnie wskazywali, że wszelkie kroki Federacji Rosyjskiej, mające na celu podważanie idei Trójmorza, nie będą przyjmowane przez Białą Dom z aprobatą. Zaznaczymy jednak, że elementy polityki Trumpa w przedmiotowej materii stanowiły kontynuację działań zapoczątkowanych jeszcze przez poprzedniego prezydenta USA, Baracka Obamę i jego otoczenie. Wymowne jest, że pod kątem Inicjatywy Trójmorza Moskwa ostro skrytykowała polityków Partii Demokratycznej, dążących jej zdaniem do rzekomego wzrostu kontroli nad Europą Wschodnią. Za dowód złej woli Amerykanów rosyjskie media uznały, że jeszcze w 2014 r. Rada Atlantycka, w której skład wchodził gen. James Jones, były doradca Obamy ds. bezpieczeństwa narodowego i były głównodowodzący sił zbrojnych NATO oraz Ian Brzezinski, syn doradcy prezydenta ds. bezpieczeństwa za czasów Jimmy'ego Cartera, stratega i „rusofoba” Zbigniewa Brzezińskiego, wraz z think tankiem Central Europe Energy Partners opublikowała raport „Kształtowanie Europy: od korytarza Północ-Południe do unii energetycznej, transportowej i telekomunikacyjnej”. Rosyjski

³ A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Trójmorza w świetle teorii realizmu. Polityczne aspekty nowej formy współpracy dwunastu państw*, „Sprawy Międzynarodowe” (2019), nr 1, s. 138.

⁴ В. Штрепа, *Postimees (Эстония): от чего три моря «изолируют» Россию?*, <https://inosmi.ru/politic/20191220/246482840.html> (dostęp: 22.11.2020).

⁵ *Trump: jesteśmy gotowi pomóc w dywersyfikacji dostawców energii*, <https://www.cire.pl/item,148189,1,0,0,0,0,trump-jestesmy-gotowi-pomoc-w-dywersyfikacji-dostawcow-energii.html> (dostęp: 12.12.2020).

publicysta z dezaprobatą przyjął stwierdzenie, że Europa stoi w obliczu wielu zagrożeń zewnętrznych, „w tym odradzającej się Rosji”⁶. Niechęć Moskwy do aktywności demokratów w sferze Trójmorza została dodatkowo potwierdzona w listopadzie 2020 r. po wyborze Joe Bidena na prezydenta USA. Wydaje się wielce prawdopodobne, że pomimo nieco nieprzychylnego stosunku nowego lokatora na Kapitolu do zmian zachodzących w polskiej przestrzeni polityczno-ustrojowej, współpracownicy skupieni wokół byłego wiceprezydenta USA nie porzucą wsparcia dla idei Trójmorza. Potwierdzają to także słowa wspomnianego Iana Brzezinskiego, który powiedział, że opisane przedsięwzięcie, będące samodzielnym pomysłem krajów środkowoeuropejskich, cieszy się sympatią waszyngtońskiego establishmentu niezależnie od barw politycznych⁷. Stosunek demokratów do tej inicjatywy potwierdza też rezolucja uchwalona w listopadzie 2020 r. przez Kongres USA. Według Michaela Carpentera, doradcy Bidena, polityk ten opowiada się za „zjednoczoną, wolną i pokojową” Europą, a USA chcą aktywizować sektor prywatny na tym obszarze i rozwijać inwestycje infrastrukturalne⁸. Takie stanowisko Waszyngtonu zostało skrytykowane przez moskiewskie elity polityczne. Anton Morozow, deputowany do Dumy Państwowej Rosji, sądzi, że uchwała Izby Reprezentantów i Senatu nie jest uwarunkowana zmianą gospodarza Białego Domu, gdyż polityka zagraniczna USA służy zawsze realizacji ich własnych interesów narodowych, sprzecznych z Kremlm chociażby na płaszczyźnie energetycznej. Zdaniem tego analityka Amerykanie dążą do pozbycia się wszystkich konkurentów w tej materii w Europie i ugruntowania swojej pozycji na kontynencie⁹. Do sprawy odniosła się także agencja TASS, ograniczając się jedynie do suchego cytatu z przyjętego dokumentu, w którym czytamy, że Kongres USA wspiera wysiłki na rzecz budowania niezależności energetycznej krajów europejskich, a Rosja chce „podważyć bezpieczeństwo energetyczne Europy”. Agencja przedstawiła stanowisko amerykańskie, że Inicjatywa Trójmorza przyczyni się do wzrostu gospodarczego Europy Środkowo-Wschodniej, a także doprowadzi do zwiększenia bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych. TASS akcentuje stanowisko władz USA, że rosyjski nacisk na kraje europejskie w odniesieniu do dostaw surowców energetycznych jest niedopuszczalny szczególnie pod kątem Nord Stream 2 i Turkish Stream, rozumianych jako przedsięwzięcia mające charakter czysto

⁶ Б. Сплетница, *Как страны «Триморья» помогут США изолировать Россию от Европы*, <https://riafan.ru/1330079-kak-strany-trimorya-pomogut-ssha-izolirovat-rossiyu-ot-evropy> (dostęp: 15.12.2020).

⁷ *Brzezinski: Trójmorze cieszy się szerokim poparciem w USA*, <https://www.defence24.pl/brzezinski-o-trojmorzu> (dostęp: 2.12.2020).

⁸ *Doradca Bidena o relacjach z Polską, NATO i Trójmorzu*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C738290%2Cdoradca-bidena-o-relacjach-z-polska-nato-i-trojmorzu.html> (dostęp: 17.12.2020).

⁹ *«Инициатива трех морей» США и Польши угрожает интересам РФ в энергетике ЕС*, <https://rueconomics.ru/479146-iniciativa-trekh-morei-ssha-i-polshi-ugrozhaet-interesam-rf-v-energetike-es> (dostęp: 11.10.2020).

polityczny i prowadzące do „podważenia bezpieczeństwa energetycznego Europy”¹⁰. Wydaje się jednak, że formalnie wstrzeźliwe stanowisko Kremla oznacza, że w istocie Rosja bacznie przygląda się środkowoeuropejskiej idei Trójmorza. Jeszcze w lutym 2020 r. rzeczniczka Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ) Maria Zacharowa powiedziała, że władze Federacji Rosyjskiej będą z uwagą obserwowały niniejsze przedsięwzięcie, a jeśli państwa uczestniczące w projekcie Trójmorza będą prowadziły „nieprzychylną” politykę wobec Moskwy, to Rosja tego nie zaakceptuje¹¹. Obawy o multilateralny sojusz krajów sąsiednich i możliwość otaczania Rosji podzielał ambasador tego kraju w Estonii Aleksandr Pietrow. Zadeklarował on gotowość do współpracy z sąsiadami, lecz odrzucając zamiary dążeń do izolacji Rosji i tworzenia wokół niej kordonu sanitarnego¹². Kreml jednak „zapomina”, że wszelkie posunięcia polityczne związane z Trójmorzem są także odpowiedzią na kroki mające związek z ekspansywną polityką Rosji, datowaną na początek drugiej kadencji rządów prezydenta Putina. Bezspornie zdaje się, że pod wpływem wojny w Gruzji, na Ukrainie oraz po innych mniej spektakularnych krokach Moskwy wobec Europy Wschodniej państwa Trójmorza znalazły się pod presją polityczną i gospodarczą Kremla¹³. Dlatego w sierpniu 2016 r. kraje w nim zrzeszone potwierdziły, że ich celem jest zwiększenie bezpieczeństwa i konkurencyjności Europy Środkowo-Wschodniej¹⁴. Próbując osłabić rosyjskie obawy, członkowie projektu, szczególnie Polska, wskazują, że pomysł Trójmorza nie jest skierowany przeciwko państwu rosyjskiemu, lecz ma na celu odpowiedź na występujące dla regionu zagrożenia i wyzwania na płaszczyźnie politycznej i ekonomicznej. Potwierdzenie powyższego stanowią słowa Krzysztofa Szczerskiego, szefa Kancelarii Prezydenta RP, w którego przekonaniu inicjatywa państw środkowej Europy nie jest przedsięwzięciem *stricte* politycznym, a jedynie w pewnej mierze odpowiedzią na zagrożenia dla tej części kontynentu. Nie sugerując wprost, co ma na myśli, minister dodał, że im Europa Środkowo-Wschodnia jest słabiej połączona ze sobą w sposób polityczny i gospodarczy, to tym bardziej obszar ten staje się przedmiotem niezdrowego rosyjskiego zainteresowania lub walki o wpływy innych wielkich mocarstw¹⁵. Ponadto w ujęciu Luke’a Coffeya oraz Daniela

¹⁰ В Конгрессе США поддержали усилия по развитию энергонеzависимости стран Европы, <https://live24.ru/politika/39629-v-kongresse-ssha-podderzhali-usilija-po-razvitiju-jenergonezavimosti-stran-evropy.html> (dostęp: 19.12.2020).

¹¹ Rosja: Będziemy obserwować rozwój sytuacji wokół Trójmorza, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/6447236,rosja-trojmorze-polska.html> (dostęp: 9.12.2020).

¹² А. Заквасин, Е. Ищенко, Е. Комарова, «Раздают обещания»: к чему может привести поддержка Инициативы трёх морей со стороны США, <https://russian.rt.com/world/article/719024-iniciativa-tryoh-morei-ssha-estoniya> (dostęp: 10.12.2020).

¹³ M. Górka, *The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe*, „Politics in Central Europe” 14 (2018), no. 3, s. 65.

¹⁴ A. Bieńczyk-Missala, *Od Międzymorza do Trójmorza – meandry polityki zagranicznej Polski w Europie Środkowej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” (2018), nr 1, s. 111.

¹⁵ K. Szczerski, *Utopia Europejska. Kryzys integracji i polska inicjatywa naprawy*, Kraków 2017, s. 251.

Kochisa państwa partycypujące w Trójmorzu obawiają się rosyjskiej propagandy i operacji dywersyjnych¹⁶, a ich aktywność w projekcie wymusza także fakt, że Stany Zjednoczone i pozostałe państwa zachodnie wykazały całkowite zaskoczenie aneksją Krymu. Wypada zgodzić się z Pawłem Kowalem, który pisał, że społeczność zachodnia była oszołomiona agresją rosyjską, co świadczy o największej wpadce anglosaskich elit politycznych od momentu upadku ZSRR w grudniu 1991 r.¹⁷ Niedostateczna reakcja Zachodu, często powiązanego bezpośrednimi interesami gospodarczymi z Moskwą, spowodowała, że kraje Europy Środkowo-Wschodniej zostały zmuszone do znalezienia alternatyw mających oddalić ryzyko kolejnej rosyjskiej agresji. Jedną z takich opcji, obok Inicjatywy Trójmorza, stała się powstała w listopadzie 2015 r. Bukaresztańska Dziewiątka, w której skład weszły: Bułgaria, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja oraz Węgry. Jej członkowie akcentowali konieczność wzmocnienia wschodniej flanki NATO przed ewentualną rosyjską agresją oraz wymuszenie na nim decyzji w sprawie Enhanced Forward Presence (EFP) i dookreślenie pojęcia cyberwojny jako zadania, które powinno być jednym z priorytetów Sojuszu¹⁸. Biorąc to pod uwagę, można wysnuć wnioski, że kraje środkowoeuropejskie jedynie starają się bronić swojej suwerenności, mając świadomość, że Rosja od lat postrzega Sojusz Północnoatlantycki i jego obecność w Europie Środkowo-Wschodniej jako zagrożenie dla swojego istnienia. Zasadne będzie stwierdzenie, że Trójmorze powstało ze względu na coraz to bardziej wysublimowane instrumenty rosyjskiej presji na Polskę, jej sąsiadów oraz kraje bałkańskie, co może z kolei stwarzać realne zagrożenia dla ich bezpieczeństwa¹⁹. W sumie należy przypuszczać, że krytykując to przedsięwzięcie, Kreml kładzie nacisk na przedstawienie teorii, jakoby Rosja miałaby zostać okrażona przez USA i „wrogie siły”, co stanowi kontynuację uprawianej od dawna retoryki syndromu „oblężonej twierdzy”, zakładającej, że Federację Rosyjską otaczają wrogowie ze wszystkich stron. Warto zastanowić się nad założeniem, że powodzenie projektu może stanowić dla Moskwy pretekst do zaostreżenia polityki wewnętrznej i zagranicznej, potęgujących w rosyjskim społeczeństwie przeświadczenie, że Zachód dąży do zniszczenia rosyjskiego narodu, jego kultury i tradycji. Powinniśmy jednak rozważyć słowa Wadima Sztepa, którego zdaniem wbrew twierdzeniom o izolacjonistycznym dla niej samej charakterze Trójmorza Moskwa sama izoluje się od świata zachodniego, chociażby bojkotując import

¹⁶ L. Coffey, D. Kochis, *U.S. Europe Policy in 2020 Should Focus on Invigorating the Valuable Three Seas Initiative*, <https://www.heritage.org/europe/report/us-europe-policy-2020-should-focus-invigorating-the-valuable-three-seas-initiative> (dostęp: 29.10.2020).

¹⁷ A. Orzelska-Stączek, „Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego. *Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku*, „Studia Polityczne” (2015), nr 3, s. 130.

¹⁸ T. Stępniewski, *Inicjatywa Trójmorza: uwarunkowania geopolityczne i nowy model regionalnej współpracy*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 39–40.

¹⁹ M. Sienkiewicz, *Koncepcja Trójmorza w polityce zagranicznej Polski po 2015 r.*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” (2016), nr 1, s. 145.

wielu europejskich produktów, co nie miało miejsca nawet za rządów Leonida Breżniewa w ZSRR²⁰.

Inną przyczynę, dla której Rosja negatywnie odnosi się do pomysłu Polski i Chorwacji, stanowi fakt, że zmierza on do konsolidacji Zachodu i może wzmocnić tam krytycyzm wobec agresywnych działań Rosji. Dla Moskwy, przyzwyczajonej do zawierania bilateralnych porozumień z krajami zachodnimi, wszelka inicjatywa wielostronna jest niezrozumiała, co trudno pojąć, bo sama Rosja jest federacją²¹. Będąc wrogiem tego typu koncepcji, można mieć pewność, że Kreml będzie poszukiwał możliwości kreowania wewnętrznych podziałów krajów zachodnich. Będzie on skłonny dojść do porozumienia z Niemcami oraz innymi państwami na zachód od Renu, aby one poprzez posiadany potencjał ekonomiczny dołączyły do tego zrzeszenia, z zamiarem podjęcia prób dezorganizacji działań i wprowadzania podziałów między uczestniczącymi krajami. Tak rozumiana taktyka może trafić na podatny grunt, gdyż np. w niemieckich elitach politycznych coraz częściej pojawiają się głosy, że omawiana koncepcja Trójmorza stanowi niebezpieczeństwo dla hegemonii niemieckiej gospodarki w Europie Środkowo-Wschodniej i wzmacnia rzekome tendencje autorytarne i nacjonalistyczne wśród niektórych krajów środkowoeuropejskich²². Dygnitarze z tego państwa wyrażali także zaniepokojenie, że Trójmorze mogłoby konkurować ze „starą Europą” w celu deprecjacji znaczenia Niemiec i Francji w konfiguracji europejskiej²³. W odniesieniu do powyższego uмотywowane jest stwierdzenie, że Rosja chce wykorzystać fakt obaw krajów zachodnich, szczególnie Niemiec, przed Trójmorzem, wskazując, że jest ono skierowane przeciwko Berlinowi i Brukseli²⁴. Rosyjskie media starają się przy tym eksponować, że w rzeczywistości to właśnie Stany Zjednoczone chcą osłabić Zachód. Według Morozowa wykorzystują one „słabość” krajów środkowoeuropejskich, należących wcześniej do Układu Warszawskiego i niebędących członkami UE, do wywierania nacisku na kraje zachodnie w kwestii dostaw surowców energetycznych i budowy właściwej infrastruktury im przypisanej. Deputowany do Dumy zaznacza wręcz, że kraje te stanowią przeciwwagę dla krajów starej Unii, traktującej ich jak „młodych Europejczyków”²⁵. Akcentując, że wszelkie polskie koncepcje polityczne w Europie są prawie zawsze skierowane zarówno przeciwko Rosji, jak i Niemcom²⁶, Kreml skrupulatnie wykorzystuje fakt, że pomysł Trójmorza wzbudził daleko idącą wstrzeźliwość najważniejszych krajów UE, ponieważ wsparcie Stanów Zjednoczonych

²⁰ В. Штепа, *От чего три моря «изолируют» Россию?*, <https://rus.postimees.ee/6853922/ot-chego-tri-morya-izoliruyut-rossiyu> (dostęp: 14.12.2020).

²¹ *Ibidem*.

²² W. Gizicki, P. Łoś, *Geopolityka Trójmorza*, „Przestrzeń Społeczna” (2019), nr 1, s. 133.

²³ A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Środkowoeuropejska a Trójmorze – odmienne koncepcje współpracy w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Studia Polityczne” (2018), nr 1, s. 161.

²⁴ P. Ukielski, *Inicjatywa Trójmorza w polskiej polityce zagranicznej*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 46.

²⁵ «Инициатива трех морей»...

²⁶ *Ibidem*.

dla przedmiotowej inicjatywy i nielubianego przez zachodnioeuropejskich polityków prezydenta Trumpa mogłoby podważyć pozycję Unii w Europie Środkowo-Wschodniej²⁷. W ten sposób należy też rozumieć wyrażane dążenia Niemiec do przystąpienia do tej organizacji i coraz aktywniejszy ich udział w procesie rozwoju tej koncepcji. Bez wątpienia tak zdystansowane niemieckie stanowisko Moskwie pasuje. Symptomatyczne są słowa ministra spraw zagranicznych Heika Maasa z sierpnia 2018 r., kiedy to przyznał, że koniecznie należy wzmocnić pozycję jego kraju i UE jako całości w Europie Środkowo-Wschodniej. Dyplomata argumentuje, że jest to istotne w dobie pogorszenia się relacji amerykańsko-europejskich za prezydentury Trumpa. Jednocześnie polityk ten widzi problem w złych relacjach z Rosją. Z tego też względu sugeruje europejskie „Ostpolitik”, mające na celu kooperację z nią w „interesie wszystkich krajów europejskich”²⁸, co jest barwnym określeniem w kontekście gwałtownej i zachłannej polityki Rosji niemal we wszystkich regionach globu. Mając świadomość rosnących rozbieżności między krajami zachodnimi a uczestnikami projektu, analitycy powiązani z Kremlem piszą, że Trójmorze nie stanowi dużego zagrożenia dla rosyjskich działań na płaszczyźnie energetycznej, w tym przy procesie aktywacji Nord Stream 2, lecz w pierwszej kolejności godzi w interesy krajów zachodnich mających na celu stworzenie wspólnej polityki energetycznej, a kraje wchodzące w skład Trójmorza rzekomo chcą stworzyć odrębną infrastrukturę transportu gazu. Dlatego też Aleksandr Frołow, zastępca dyrektora generalnego Instytutu Energii Narodowej Federacji Rosyjskiej, uwypukla, że indywidualne interesy krajów środkowoeuropejskich pozostają w sprzeczności z dążeniami Niemiec wyrażających wolę realizacji takiej sieci w ramach całej UE. W nawiązaniu do powyższego zamierzenia krajów Trójmorza mogą nie być brane pod uwagę w procesie realizacji²⁹. Pogląd ten podziela Tomasz Grosse, w którego przekonaniu zbliżenie między Zachodem a Rosją może być dokonane kosztem krajów środkowoeuropejskich³⁰. Dlatego chcąc zdyskredytować przedmiotowe przedsięwzięcie, rosyjskie media wskazują, że jest ono planem „małych” krajów, zajmujących co prawda jedną czwartą terytorium UE, lecz stanowiących zaledwie 10% PKB całej Wspólnoty. W związku z powyższym jeden z dziennikarzy rosyjskich wyciąga nawet wnioski, że zrzeczenie się krajów partycypujących w projekcie mogłoby być efektywniejsze pod auspicjami Brukseli³¹. Niejako za uzupełnienie powyższych słów należy uznać fakt, że w przekonaniu rosyjskiej opinii publicznej Inicjatywa Trójmorza będzie

²⁷ D.A. Wemer, *The Three Seas Initiative explained*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-three-seas-initiative-explained-2/> (dostęp: 10.11.2020).

²⁸ P. Kowal, A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Trójmorza. Geneza, cele i funkcjonowanie*, Warszawa 2019, s. 67.

²⁹ A. Заквасин, Е. Ищенко, Е. Комарова, *op. cit.*

³⁰ T. Grosse, *Geopolityczna gra o Europę Środkową*, <https://klubjagiellonski.pl/2020/02/13/geopolityczna-gra-o-europe-srodkowa/> (dostęp: 20.11.2020).

³¹ DW: *под боком у РФ набирает обороты недружественная Инициатива трех морей*, https://www.gazeta.ru/business/news/2019/06/06/n_13062709.shtml (dostęp: 20.10.2020).

wymagała znacznego wsparcia ze strony pozostałych państw i instytucji. Z tej racji na Kremlu wskazywano, że wsparcie dla niej, udzielone przez kraje zachodnie oraz międzynarodowe organizacje, m.in. Komisję Europejską, Europejski Bank Inwestycyjny, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Grupę Banku Światowego, potwierdziło antyrosyjską wymowę Trójmorza³². Za warcie uwagi należy przyjąć, że stanowisko Kremla powielają niemieckie media, m.in. „Süddeutsche Zeitung”, w której możemy przeczytać, że opisywana idea jest starym marzeniem geopolitycznym mającym na celu rozpad Europy i narzędziem odkrytym przez reżimy autorytarne³³. Dlatego rosyjskie media z emfazą eksponowały różnice między członkami Trójmorza a Niemcami na tle polityki energetycznej, głównie odnośnie do przyszłości rozwoju gazociągu Nord Stream 2³⁴. Podobną narrację powieli też „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Jeden z dziennikarzy tej gazety sugeruje, że jest ono skierowane przeciwko Rosji i Chinom, co mieści się w strategii politycznej rządu Trumpa³⁵. Niejako przewrotnie i nie bez racji na ten temat wypowiada się Martin Dahl, który pisze, że w obliczu sukcesu tej inicjatywy doszłoby do zmiany układu sił w Europie i powstania swoistej strefy buforowej między Moskwą a Berlinem. Taki wariant zagrażałby interesom gospodarczym zarówno Niemiec, jak i Europy Środkowo-Wschodniej, co nieuchronnie odseparowałoby kraje środkowoeuropejskie od Zachodu i przyczyniłoby się do wepchnięcia ich w strefę wpływów rosyjskich³⁶.

Zauważmy także, że Kreml dostrzegając istotną rolę Polski w procesie rozwijania przedsięwzięcia, obawia się stworzenia przez Warszawę szerokiego bloku współpracy krajów środkowoeuropejskich, mogącego nawiązywać do międzywojennych koncepcji Międzymorza. Bojąc się utraty kontroli nad tymi państwami, Moskwa wychodzi z założenia, że Warszawa będzie chciała realizować swoje historyczne ambicje z krajami o antyrosyjskim nastawieniu. Przedstawiając pogląd, że stworzenie Trójmorza bardzo przypomina mapę drogową powołania do życia Grupy Wyszehradzkiej (V4)³⁷, rosyjska analityczka Lyubov Shishelina powiedziała, że Polska chce zrealizować swoje pomysły dominacji jeszcze z czasów Józefa Piłsudskiego, mające na celu budowanie niezależnej od Berlina i Moskwy struktury politycznej państw środkowoeuropejskich, z dominującą rolą Polski³⁸. Rosyjscy dziennikarze deklarują, że nasilenie tego trendu zyskało wraz z objęciem

³² Л. Шишелина, *Идея «Триморья». От Возникновения До Сегоднешнего Дня*, „Научно-аналитический вестник” (2018), № 5, с. 37.

³³ D. Nałęcz, *Intermarium vs the Three Seas Initiative*, <https://neweasterneurope.eu/2017/07/06/intermarium-vs-the-three-seas-initiative/> (dostęp: 8.12.2020).

³⁴ DW: *под боком у РФ...*

³⁵ A. Widzyk, *FAZ: Supermocarstwa rywalizują o wpływy w Europie Środkowo-Wschodniej*, <https://www.dw.com/pl/faz-supermocarstwa-rywalizuj%C4%85-o-wp%C5%82ywy-w-europie-%C5%9Brodkowo-wschodniej/a-55253889> (dostęp: 21.12.2020).

³⁶ M. Dahl, *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy niemieckiej*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 69.

³⁷ Л. Шишелина, *op. cit.*, s. 36.

³⁸ P. Goble, *Moscow Views Three Seas Initiative as US Plot Against Russia*, <http://windowoneurasia2.blogspot.com/2019/12/moscow-views-three-seas-initiative-as.html> (dostęp: 29.11.2020).

urzędu przez Andrzeja Dudę, kiedy to Polska rzekomo powróciła do idei stworzenia antyrosyjskiego bloku w Europie Środkowo-Wschodniej. Zdaniem rosyjskich mediów polskie zamiary ma potwierdzać wypowiedź prezydenta, który we wrześniu 2016 r. w Krakowie, zaznaczając, że Trójmorze jest szansą, której Polska nie miała od XVII w., wspominał czas, kiedy to nasz kraj kontrolował terytoria Litwy, części Łotwy, Ukrainy i Białorusi³⁹. Słowa Dudy zostały wykorzystane przez rosyjskie środki masowego przekazu, które ze sporą dozą impertynencji wskazują, że Polska, podobnie jak przed II wojną światową, posiada ambicje mocarstwowe, jednocześnie nie dysponując do osiągnięcia celu odpowiednimi środkami politycznymi i gospodarczymi. Wspomniany wcześniej Morozow dobitnie przestrzegł, że polityka „dyktatora” Piłsudskiego miała na celu włączenie krajów graniczących z Polską do jej strefy wpływów, a sama inicjatywa przerastała państwo polskie i odwróciła uwagę władz od wielu istotniejszych spraw, np. rozwoju sił zbrojnych, czego skutkiem mogła być klęska kampanii wrześniowej⁴⁰. Można odnieść jednak wrażenie, że argumenty moskiewskich publicystów, sugerujących polskie aspiracje mocarstwowe i skłonności Warszawy do dominacji w Europie Środkowo-Wschodniej, są wysoce niewłaściwe. Wypada zgodzić się w takim wypadku z Tomaszem Stępniewskim i Georgiem Soroką, którzy stwierdzają, że Trójmorze, w odróżnieniu od koncepcji Piłsudskiego, nie obejmuje przecież Białorusi, Finlandii oraz Ukrainy, odgrywających ważną rolę w wersji międzywojennej. Ponadto państwa partycypujące w przedmiotowej inicjatywie opierają swoje bezpieczeństwo na NATO, a Międzymorze było pomysłem powstrzymania agresywnych zapędów Berlina i Moskwy⁴¹. W celu blokowania znaczenia Trójmorza Rosja będzie niewątpliwie grała na podziały w gronie jego członków. Bezspornie kluczowe dla niej okaże się także pogłębienie rozbieżności między państwami Grupy Wyszehradzkiej w kwestii nakładanych nań sankcji. Niejako potwierdzeniem kreowanych przez Kreml takich różnic jest fakt, że kraje zrzeszone w V4 nie zawarły jednolitego stanowiska w sprawie wprowadzenia restrykcji wobec Rosji, biorąc pod uwagę aktualne zaangażowanie własnych gospodarek w procesy dwustronnych inwestycji i wymiany handlowej z niedawnym supermocarstwem⁴². Zważywszy na okoliczność, że Trójmorze winno doprowadzić do większej podmiotowości Europy Środkowo-Wschodniej w stosunkach międzynarodowych, pozwalającej także na stabilizację poziomu życia obywateli państw uczestniczących w projekcie⁴³. Stąd też Kreml ma ułatwione zadanie różnorodnych ingerencji w sprawy wewnętrzne tych krajów, ponieważ mimo trwającego dyskursu o potrzebie szerokiej współpracy pomiędzy państwami środkowoeuropejskimi,

³⁹ Б. Сплетница, *op. cit.*

⁴⁰ «Инициатива трех морей»...

⁴¹ T. Stępniewski, G. Soroka, *The Three Seas Initiative: Geopolitical Determinants and Polish Interests*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 25–26.

⁴² A. Bieńczyk-Missala, *op. cit.*, s. 108.

⁴³ W. Gizicki, P. Łoś, *op. cit.*, s. 5.

każde z nich realizuje dodatkowo własne partykularne interesy narodowe, w których mieści się współpraca gospodarcza z Moskwą. Czują się one niejednokrotnie rozczarowane niedostatecznym szybkim rozwojem gospodarczym i brakiem wsparcia Zachodu w realizacji ich ambicji oraz sprzeciwiają się narzucaniem im pomysłów stojących w sprzeczności z takim rozwojem, np. polityki migracyjnej. Dystans do krajów zachodnich, często nieposiadających właściwego rozeznania problemów środkowoeuropejskich czy bałkańskich, jest skrupulatnie wykorzystywany przez Kreml poprzez praktykę nawiązywania z nimi bilateralnych relacji oraz podważanie pozycji Polski, akcentowanie braku jej samodzielności politycznej i ekonomicznej oraz twierdzenie, że poprzez swoją „rusofobię” i „antyrosyjskość” stanowi ona hamulec normalnych relacji Moskwy z krajami środkowoeuropejskimi. Jednym z takich miejsc, gdzie taktyka Rosji może być skuteczna, są niewątpliwie Czechy. Potwierdza to chociażby wypowiedź ministra spraw zagranicznych tego kraju, Lubomíra Zaorálka, który powiedział, że koncepcja Trójmorza odwołuje się do pomysłu Piłsudskiego i dążeń Polski do mocarstwowości kosztem Czech⁴⁴. Podobne obawy są wyrażane na Węgrzech, które za rządów Viktora Orbána rozwijają z Moskwą kontakty polityczne i ekonomiczne. Mimo tradycyjnych dobrych stosunków między Budapesztem i Warszawą rząd Węgier odnosi się do Inicjatywy Trójmorza z daleko idącą rezerwą, traktując ją najpewniej jako nierealne przedsięwzięcie oparte na deklaracjach. Wypada zgodzić się z Dominikiem Hejjem określającym stosunek Węgier do Trójmorza jako ściśle zdeterminowany kontaktami z Moskwą, które rząd w Budapeszcie uważa za dużo ważniejsze. Za niezwykle wymowny można uznać fakt, że dzień przed szczytem Trójmorza we wrześniu 2018 r. minister spraw zagranicznych Węgier Péter Szijjártó podpisał w Moskwie umowy dotyczące budowy na Węgrzech nowych rosyjskich linii przesyłu gazu. Sytuacja powtórzyła się we wrześniu 2019 r., kiedy to dzień po zakończeniu szczytu w Bukareszcie Orbán spotkał się z Putinem i podpisał porozumienie, na mocy którego Rosja miała dostarczyć do 2020 r. 2 mld m³ surowca⁴⁵. Sytuację dla Kremla ułatwia fakt, że węgierskie media wyraziły wówczas zaniepokojenie Trójmorzem, możliwą izolacją Rosji oraz podejmowaniem przez NATO prób rozszerzenia swoich wpływów⁴⁶. Niewątpliwie ze względu na węgierską niechęć do zaostrzania stosunków z Kremlm Budapeszt nie będzie aktywnym uczestnikiem przedsięwzięcia. Pamiętajmy jednak, że Węgrzy wielokrotnie podnosili swoje uzależnienie korzystania z rosyjskiego gazu i brak możliwości dywersyfikacji dostaw⁴⁷. Podobnie rzecz ma się na Słowacji, coraz częściej patrzącej przychylnie w kierunku Kremla, dla którego coraz widoczniejsza prorosyjskość Węgier, Czech

⁴⁴ M. Mróz, *op. cit.*, s. 23.

⁴⁵ D. Hejj, *The Three Seas Initiative in the Foreign Affairs Policy of Hungary*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 125–126.

⁴⁶ A. Schmidt, *From Intermarium to the Three Seas Initiative – Regional Integrations in Central and Eastern Europe and the Hungarian Foreign Policy*, „Politeja” (2017), nr 14 (51), s. 184.

⁴⁷ D. Hejj, *op. cit.*, s. 130–131.

i Słowacji stanowi okazję do rozbicia Trójmorza i dlatego z pewnością Moskwa będzie dążyć do pogłębienia podziałów między tymi podmiotami a Polską. Nie powinny więc dziwić impertynenckie sformułowania jednego z publicystów, że dążenia Warszawy w sprawie multilateralnego zrzeszenia krajów środkowoeuropejskich i bałkańskich oraz korzystania przez nie z infrastruktury łączącej kraje wzdłuż osi północ-południe wpisuje się w strategię polskich władz, aby stworzyć antyrosyjski blok państw w Europie Środkowo-Wschodniej z Polską na czele⁴⁸. Dlatego można zgodzić się ze stwierdzeniem Jana Malickiego, że jeśli Rosja nie zmieni charakteru swojej wewnętrznej i zagranicznej polityki, to wtedy Trójmorze ma możliwości zmaterializowania się⁴⁹.

Niezależnie od powyższych twierdzeń pamiętajmy, że powstanie silniejszej niż dotychczas Europy Środkowo-Wschodniej pod auspicjami USA stanowi dla Kremla problem⁵⁰, gdyż w dalszym ciągu postrzega on teren środkowoeuropejski jako obszar swoich wpływów i chce przywrócić tu swoją uprzednią pozycję. Ponadto traktuje on wszelkie koncepcje strategiczne mogące rozwinąć się w Europie Środkowo-Wschodniej jako bezpośrednie zagrożenie dla siebie, uważa, że pomysł stworzenia bloku państw środkowoeuropejskich stanowi problem dla próby pogłębienia uzależnienia krajów tej części Europy od Rosji. Każde zaangażowanie USA w Europie Moskwa za czasów ZSRR i za rządów Putina postrzega jako zagrożenie dla swojego bezpieczeństwa, twierdzi, że poprzez bezpośrednią kontrolę tego zachodniego mocarstwa nad taką multilateralną inicjatywą, jaką jest Trójmorze, dojdzie do zwiększenia roli USA w Europie Środkowo-Wschodniej i dalszej izolacji Rosji. Szczególną funkcję w tej materii kremlowskie środki masowego przekazu przypisują Polsce, wskazując Warszawę jako państwo, które hamuje wszelkie rosyjskie porozumienia z Zachodem i blokuje „normalne” interesy rosyjsko-zachodnie. Rosyjskie media głoszą, że Polska jest ściśle kontrolowana przez USA oraz że obecność polityczna i gospodarcza Stanów Zjednoczonych poprzez takie przedsięwzięcie, jak Trójmorze może w dłuższej perspektywie przyczynić się do wzmocnienia amerykańskiej obecności wojskowej oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie Środkowo-Wschodniej, co dla Kremla oznacza także dalsze umacnianie się USA na świecie i blokuje rosyjską ekspansję na innych obszarach, m.in. na Bliskim Wschodzie czy w Afryce. Stanowi to pośrednio również okazję dla Polski, żeby poprzez koncepcję Trójmorza wschodnia granica tego państwa została niejako nową żelazną kurtyną, stając się tym samym definitywnie częścią świata

⁴⁸ Ю. Павловец, «Инициатива трех морей» – новый этап антироссийской политики на Балканах?, <https://easaily.com/ru/news/2016/09/19/iniciativa-treh-morey-novyuy-etap-antirossiyskoy-politiki-na-balkanah> (dostęp: 17.11.2020).

⁴⁹ Musimy ograniczać rolę Polski w Trójmorzu – rozmowa z Janem Malickim, <https://studium.uw.edu.pl/eastbook-musimy-ograniczac-rol-polski-w-trojmorzu-rozmowa-z-janem-malickim/> (dostęp: 27.10.2020).

⁵⁰ M. Dahl, *Evolution of Germany's Stance Regarding the Three Seas Initiative*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 66.

zachodniego⁵¹. Dlatego niemal każda aluzja o amerykańskiej obecności w Polsce jest dla rosyjskich władz i środków masowego przekazu pretekstem, by twierdzić, że to kraj niesuwerenny i niesamodzielny. Symptomatyczna w tym kontekście była wypowiedź rzecznika Kremla Dmitrija Pieskowa w przeddzień spotkania prezydentów Dudy i Trumpa w czerwcu 2017 r. Charakteryzując stosunki polsko-rosyjskie, uznał, że „nasze dzisiejsze relacje z Polską nie tylko, że pozostawiają wiele do życzenia, ale są po prostu złe” oraz że Rosja jest zaniepokojona „konfrontacyjnym nastawieniem” Polski i jej przychylnym stosunkiem do obecności na swoim terytorium sił wojskowych wykorzystywanych przez „inne kraje”. Zdaniem Pieskowa wzrost znaczenia NATO w Europie Wschodniej stanowi zagrożenie dla Rosji i zmusza do podjęcia konkretnych kroków na rzecz wzmocnienia swojego bezpieczeństwa⁵². Bliźniaczo podobny pogląd prezentuje wspomniana wcześniej Shishelina. Według niej w celu wzmocnienia swojej pozycji geopolitycznej Polska jest wspierana przez Waszyngton, który w dobie wyjścia Wielkiej Brytanii z UE oparł się na Polsce jako kraju reprezentującym interesy Waszyngtonu w środkowo-wschodniej części kontynentu europejskiego⁵³. Dlatego Moskwa akcentuje, że pod amerykańską „ochroną” Polska chce odnowić swoje dążenia mocarstwowe w dobie zaostżenia sytuacji pandemiczno-migracyjnej w Europie Zachodniej i napięć w relacjach Polski, Francji i Niemiec. Co prawda istnieje Trójkąt Weimarski, ale Warszawa odgrywa w nim rolę „młodszej siostry” Berlina i Paryża⁵⁴. Choć nie można tej argumentacji odmówić pewnej racjonalności, to jednak należy pamiętać, że opinie Kremla stanowią wyłącznie próbę izolacji międzynarodowej Warszawy, tym bardziej w dobie pogorszenia się stosunków Polski z instytucjami UE po 2015 r. na skutek rozbieżności politycznych i ideologicznych. Dostrzegając rosnącą rolę Polski jako obszaru strategicznego, bardziej zrozumiała stała się kampania prezydenta Putina z przełomu 2019 i 2020 r., dotycząca domniemanej współodpowiedzialności władz II Rzeczypospolitej, w tym ambasadora RP w Berlinie Józefa Lipskiego, za wywołanie II wojny światowej i prześladowania wspólnie z hitlerowskimi Niemcami ludności żydowskiej. Nie można wykluczyć, że takie oskarżenia stanowią pewien schemat podobnych i systematycznie powtarzanych wypowiedzi władz rosyjskich przed okrągłymi rocznicami wybuchu czy zakończenia II wojny światowej oraz próbę odwrócenia uwagi od aktualnych wewnętrznych problemów Rosji. Nie jest bezzasadny także pogląd, że Kreml próbuje w ten sposób pogorszyć wizerunek Polski na arenie międzynarodowej, szczególnie w Stanach Zjednoczonych, które za prezydentury Trumpa oficjalnie podjęły decyzję o wsparciu Trójmorza – po

⁵¹ Z. Czachór, *Unia Europejska w stanie krytycznym. Nowe sytuacje – nowe konstelacje – nowe orientacje*, „Przegląd Europejski” (2018), nr 1, s. 26.

⁵² *Rosja zaniepokojona spotkaniem Trump-Duda*, <https://warsawinstitute.org/pl/rosja-zaniepokojona-spotkaniem-trump-duda/> (dostęp: 3.12.2020).

⁵³ Л. Шишелина, *op. cit.*, s. 36.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 36.

to, aby nie wspierały one tego pomysłu, ale także by nie rozmieszczały swoich pododdziałów wojskowych w Polsce. Multilateralna koncepcja Polski i 11 innych krajów spotyka się z negatywnym stanowiskiem Kremla, tym bardziej że Polska współtworząc niniejsze przedsięwzięcie, pragnie rozszerzyć je daleko poza Grupę Wyszehradzką, tzn. o Ukrainę, Mołdawię czy państwa kaukaskie, w tym Gruzję⁵⁵.

Problem z uczestnictwem w Trójmorzu mają również postsowieckie państwa bałtyckie, które obawiają się, że obecna na ich terytorium mniejszość rosyjska może przyczynić się do destabilizacji sytuacji wewnętrznej⁵⁶. Z chwilą objęcia urzędu prezydenta Rosji w 2000 r. przez Putina nowa ekipa rządząca na Kremlu postawiła sobie za cel odzyskanie utraconej hegemonii nad obszarem postradzieckim, czego wynikiem były późniejsze wojny w Gruzji i na Ukrainie. Dlatego nie można wykluczyć, że w przypadku próby włączenia Kijowa oraz Kiszyniowa w przedmiotowy projekt Moskwa przyspieszy działania dezintegrujące Trójmorze. Aktualnie w dobie epidemii koronawirusa i związanego z nim kryzysu ekonomicznego, a także nieustających napięć na Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej Kreml nie ma pomysłu i chęci do natychmiastowego storpedowania tego planu. Musimy pamiętać, że z punktu widzenia Rosji bez porównania istotniejsze jest utrzymanie prymatu na obszarze postradzieckim oraz wzmocnienie kontroli nad Bliskim Wschodem i odsunięcie Stanów Zjednoczonych z tego obszaru. Ponadto nie zapominajmy, że Kreml notorycznie podważa poszczególne inicjatywy polityczne czy ekonomiczne przy jak najmniejszym koszcie własnym. Z tego punktu widzenia dużo wygodniejsze jest nawiązywanie z każdym krajem osobnych relacji, uznając przy tym za gorszy dotychczas pozytywny wizerunek Waszyngtonu i Warszawy. W opinii Przemysława Żurawskiego vel Gajewskiego Rosja nie ma realnych instrumentów, żeby powstrzymać pomysł Trójmorza, ponieważ kraje członkowskie partycypują w NATO. Zdaniem politologa wobec niepokornych krajów obecnych w Trójmorzu Kreml może podjąć jedynie próbę destabilizowania ich sytuacji wewnętrznej i dążyć do kontroli procesów wyborczych w tych państwach⁵⁷, co ma doprowadzać do wybierania w przyszłości polityków zdystansowanych wobec tego typu planów i skłonnych do kooperacji z Moskwą. Wydaje się, że taka narracja zyskuje w pewnym stopniu na skutek epidemii koronawirusa, gdyż pogrążone w kryzysie ekonomicznym społeczeństwa krajów zachodnich i środkowoeuropejskich podnoszą coraz częściej konieczność uregulowania stosunków z Moskwą. Spóźniona i niekonsekwentna reakcja UE na epidemię przyczyniła się

⁵⁵ K. Świder, *Europa Środkowa jako obszar projektowania geopolitycznego*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 26; *Ukraina, Mołdawia i Gruzja mogą dołączyć się do Trójmorza – Marszałek Sejmu*, <https://jagiellonia.org/ukraina-moldawia-moga-dolaczyc-sie-trojmorza-marszalek-sejmu-rp/> (dostęp: 28.05.2021).

⁵⁶ M. Sienkiewicz, *op. cit.*, s. 145.

⁵⁷ *Żurawski vel Gajewski: Rosja nie może zatrzymać Trójmorza, ale zobaczymy jak zadziała koronawirus (ROZMOWA)*, <https://biznesalert.pl/trojmorze-koronawirus-rosja-energetyka-gaz-ropa/> (dostęp: 15.11.2020).

do intensyfikacji prorosyjskich nastrojów we Włoszech, co skrzętnie wykorzystują powiązane z Kremlm ośrodki medialne działające na terenie tego kraju. Interesująca w tym kontekście jest wypowiedź jednego z włoskich naukowców, Francesca Jubili, profesora na uniwersytecie w Benevento. Już w połowie marca 2020 r. wskazywał on dziennikarzowi jednego z prorosyjskich portali, że Włochy są bardzo rozczarowane działaniem UE, która pozostawiła ich samych w walce z epidemią. Zaznaczył, że jeśli Wspólnota nie zmieni swojej polityki, to nie ma sensu, żeby Włochy pozostały jej członkiem, tym bardziej że Rzym dokłada każdego roku miliardy euro do unijnego budżetu⁵⁸. Rosnące tendencje do całościowego uregulowania stosunków z Moskwą występują również w Niemczech. Ze względu na poważne załamanie się tamtejszej gospodarki politycy coraz częściej domagają się od kanclerz Angeli Merkel oraz jej współpracowników zniesienia restrykcji wobec Moskwy. Za przykład niech posłużą wypowiedzi Waldemara Gerdta ze skrajnie prawicowej Alternatywy dla Niemiec i Alexandra Noya, lewicowego posła do Bundestagu. Obaj potępiają sankcje przeciwko Rosji, które przynoszą efekt przeciwny do zamierzonego i szkodliwy dla niemieckich przedsiębiorstw⁵⁹. Gerdt podkreśla, że powinny zostać one zniesione już przed kryzysem spowodowanym przez koronawirusa, który dodatkowo przecież ogromnie szkodzi gospodarce nie tylko Niemiec, ale całej UE. W związku z powyższym uważa, że trzeba przywrócić handel z Rosją, co ma przynieść korzyść całemu systemowi gospodarczemu⁶⁰.

Moskwa potrzebuje także, poprzez deprecjację idei Trójmorza, wzmocnić swoją pozycję na obszarach mórz Bałtyckiego, Adriatyckiego i Czarnego. Niebezpieczeństwem na ten temat wypowiada się Agnieszka Orzelska-Stączek, stwierdzając, że na pewno Kreml zdaje sobie sprawę z prawdopodobnego wzrostu znaczenia krajów tworzących trójmorską inicjatywę, prowadzącego jednocześnie do osłabienia globalnej pozycji Rosji, co leży w interesie USA⁶¹. Szczególnie istotna dla Rosjan jest kontrola nad Morzem Czarnym. Jak opisuje Ostap Kushnir, stała się ona ważna już dla ZSRR po II wojnie światowej, lecz po rozpadzie imperium sowieckiego Moskwa straciła tam wpływy, ograniczając się do obecności na wybrzeżu wzdłuż 450 km linii brzegowej Morza Czarnego na Kaukazie⁶².

⁵⁸ Ф. Джубили, *Италия разочарована реакцией Евросоюза на коронавирус – итальянский эксперт*, <https://eurasia.expert/italiya-razocharovana-reaktsiey-es-na-koronavirus/> (dostęp: 19.11.2020).

⁵⁹ S. Sukhanin, *COVID 19 As A Tool Of Information Confrontation: Russia's Approach*, „The School of Public Policy” 13 (2020), s. 4, <https://www.policyschool.ca/wp-content/uploads/2020/03/COVID-19-Tool-of-Information-Sukhankin.pdf> (dostęp: 10.12.2020).

⁶⁰ Э. Байназаров, *Здоровый смысл: на фоне COVID-19 в ФРГ призвали снять с России санкции*, https://iz.ru/987993/elnar-bainazarov/zdorovyi-smysl-na-fone-covid-19-v-frg-prizvali-sniat-s-rossii-sanktsii?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.ru%2Fnews (dostęp: 15.11.2020).

⁶¹ A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Trójmorza w świetle teorii realizmu...*, s. 138.

⁶² O. Kushnir, *Russian Geopolitical Advancements in the Black Sea Region: the Annexation of Crimea*, „Athenaeum. Polish Political Science Studies” 56 (2017), s. 113.

Chcąc zmienić taki stan rzeczy, Putin stara się poprawić relacje z państwami mającymi do niego dostęp. Ewentualny sukces Trójmorza może przyczynić się do osłabienia wpływów Moskwy na przedmiotowym obszarze, co aktualnie wydaje się jednak odległym scenariuszem. Zasadniczym problemem dla krajów Trójmorza są tymczasem coraz lepsze relacje Rosji z Turcją. Mimo ich wzajemnej rywalizacji w Libii, Syrii oraz na Kaukazie, Rosja zdaje sobie sprawę, że dobre stosunki z Ankarą są dla niej niezbędne do intensyfikacji rozbieżności turecko-zachodnioeuropejskich i turecko-transatlantyckich ze Stanami Zjednoczonymi na płaszczyźnie współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Ewentualnym problemem dla moskiewskiego reżimu może okazać się dołączenie Turcji do przedsięwzięcia Trójmorza, lecz póki co strona turecka z obawy o amerykańską dominację w Europie nie jest skłonna do takiego kroku. Jednocześnie pojawiają się głosy, że rząd turecki może być zainteresowany gospodarczym aspektem planu i że sojusz turecko-rosyjski nie ma szans utrzymania się w długoterminowej perspektywie⁶³. Także w przypadku krajów bałkańskich władze rosyjskie wykorzystują pojawiające się animozje między nimi a UE, która oskarża tamtejszych polityków o wzrost tendencji autorytarnych, korupcję oraz zbliżanie się do Rosji, Turcji oraz Chin. Na skutek takich działań przedstawiciele państw bałkańskich wysuwają tezę, że wielostronna współpraca Europy Środkowo-Wschodniej pod egidą amerykańską stanowi próby dominacji Waszyngtonu na Bałkanach i izolacji Rosji. Dlatego też rosyjskie środki masowego przekazu coraz częściej wychwytyują i wykorzystują takie krytyczne opinie na temat Trójmorza. Ciekawy wydaje się pogląd bułgarskiego politologa Valentina Vatsseva, który twierdzi, że inicjatywa ta ma na celu izolację Rosji i stworzenie swoistego zamiennika NATO, co stanie się powodem do stwarzania problemów we współpracy Rosji z Zachodem. Sugeruje on, że koncepcja Trójmorza jest zdecydowanie antyrosyjska i bardzo militarystyczna, a przystąpienie do niego będzie oznaczać dla Bułgarii konfrontację z Rosją, do której „pewne siły” dążą⁶⁴. Stanowisko takie popiera także nowy prezydent Chorwacji, Zoran Milanović. Polityk ten uważa, że projekt ma na celu przymusowe kupienie amerykańskiego gazu i odosobnienie Rosji. Stwierdza także, że nie zamierza w tym uczestniczyć, gdyż uznaje to za szkodliwe dla Chorwacji⁶⁵. Można jednak odnieść wrażenie, że prezydent nie dostrzega płynących zeń korzyści związanych z realizacją idei niezależności energetycznej czy z pozyskaniem pomocy finansowej ze strony USA, w tym rozwojem terminalu LNG

⁶³ *Ekspert OSW: Turcja jest zainteresowana gospodarczym aspektem Trójmorza*, <https://www.gospodarkamorska.pl/porty-logistyka-ekspert-osw-turcja-jest-zainteresowana-gospodarczym-aspektem-trojmorza-35142> (dostęp: 11.10.2020).

⁶⁴ Н. Викторов, *Болгарию втягивают в войну с Россией*, <https://ytro.ru/news/politics/2020/10/30/1462700.shtml> (dostęp: 10.11.2020).

⁶⁵ *Инициатива трех морей, направленная на изоляцию РФ, контрпродуктивна - президент Хорватии*, <https://www.finanz.ru/novosti/aktsii/iniciativa-trekh-morey-napravlennoy-na-izolyaciyu-rf-kontrproduktivna-prezident-khorvatii-1029694875> (dostęp: 20.12.2020).

na wyspie Krk⁶⁶. Zasadny jest pogląd cytowanych wcześniej Stępniewskiego i Soroki, że istotną przeciwwagą dla działań Rosji w Europie mogłoby stanowić włączenie do Trójmorza krajów skandynawskich i Bałkanów Zachodnich, będących w dobrej sytuacji ekonomicznej⁶⁷.

Wymiar ekonomiczny Trójmorza dla Rosji

W niniejszym artykule powinienem szerzej poruszyć wymiar ekonomiczny Trójmorza dla Rosji. Jest to o tyle istotne zagadnienie, że opisywana inicjatywa może w dłuższej perspektywie czasowej doprowadzić do ograniczenia dominacji energetycznej Kremla w Europie Środkowo-Wschodniej, a co za tym idzie, wzrostu znaczenia Stanów Zjednoczonych w polityce energetycznej Europy. Większość podmiotów biorących udział w Trójmorzu dostrzega, że przewaga Moskwy w przedmiotowej materii zwiększa możliwość występowania problemów z dostawami gazu do krajów środkowej części kontynentu europejskiego i powoduje niejednokrotnie wywieranie na nie politycznego nacisku ze strony rządu rosyjskiego w różnych kwestiach⁶⁸. Nie ulega wątpliwości, że Kreml ma potencjał i sposobności do prowadzenia agresywnej polityki energetycznej, także z uwagi na to, że kraje zachodnioeuropejskie nie są skłonne do realizowania w szerokim zakresie idei solidarności energetycznej. Dlatego nie bez racji należy uznać, że Trójmorze może wzmocnić samowystarczalność Europy Środkowo-Wschodniej w okresie ewentualnych kryzysów gazowych, kiedy to Kreml mógłby zamierzać czasowo wstrzymywać dostawy surowca do opornych w pewnych zagadnieniach państw⁶⁹, czego byliśmy już wielokrotnie świadkami, chociażby z powodu kryzysów ukraińskich w 2006 i 2009 r. Niewykluczone, że Trójmorze może podważyć współczesne inwestycje energetyczne Rosji, m.in. Nord Stream 2 oraz Turkish Stream, gdyż mają one na celu przede wszystkim wzmocnienie infrastruktury energetycznej dla Europy Zachodniej i dostarczania do niej gazu⁷⁰. Dla Kremla oznacza to nieuchronność zwiększenia oddziaływania na Europę Zachodnią nie tylko w aspekcie ekonomicznym, ale także politycznym. Powyższy pogląd podziela Igor Juszczkow, analityk Narodowego Funduszu Bezpieczeństwa Energetycznego. Według niego

⁶⁶ М. Лубкивский, *ДТри моря и один Трамп: не приведет ли варшавская встреча к новому разделу Европы*, <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2017/07/7/7068180/> (dostęp: 12.11.2020).

⁶⁷ T. Stępniewski, G. Soroka, *op. cit.*, s. 24–25.

⁶⁸ B. Bielszczuk, *Trójmorze: współpraca na rzecz unijnego i regionalnego rynku gazu*, https://pism.pl/publikacje/Tr_jmorze__wsp__praca_na_rzecz_unijnego_i_regionalnego_ryнку_gazu (dostęp: 3.11.2020).

⁶⁹ G. Baziur, *Trójmorze jako koncepcja bezpieczeństwa i rozwoju ekonomicznego Europy Wschodniej*, „Przegląd Geopolityczny” 23 (2018), s. 33.

⁷⁰ S.E. Garding, D.E. Mix, *The Three Seas Initiative*, Washington 2020, s. 1, <https://fas.org/sgp/crs/row/IF11547.pdf> (dostęp: 22.10.2020).

Inicjatywa Trójmorza ma na celu budowę tzw. połączeń międzysystemowych, aby łączyć gazociągi między krajami uczestnikami i przekierowywać przepływy gazu w regionie, w tym LNG. Zdaniem Juszczkowa taki plan jest wysoce niezyskowy dla Rosji, ponieważ Moskwa korzysta z gazociągów przebiegających ze wschodu na zachód⁷¹. Przedstawiony wyżej pogląd podziela Maciej Mróz, który przyznaje, że możliwy sukces Trójmorza przyczyniłby się do zwiększenia samodzielności energetycznej krajów środkowoeuropejskich i pokrzyżowałby plany Kremla w sferze szantażu energetycznego wobec swoich oponentów⁷². Dla zobrazowania stanu uzależnienia państw biorących udział w przedmiotowej inicjatywie od rosyjskiego gazu wypada podać dane raportu Komisji Europejskiej, z których wynika, że Kreml w ramach wywierania presji na kraje środkowoeuropejskie wprowadza m.in. zakaz reeksportu, zawyżone ceny oraz dostawy gazu pod pewnymi warunkami, co wiąże się z zakłóceniami dostaw surowca⁷³. Można przychylić się do poglądu Konrada Popławskiego oraz Jakuba Jakóbowskiego, precyzujących, że członkowie Trójmorza dostrzegli osłabienie ich bezpieczeństwa poprzez niedostateczne gazowe połączenia infrastrukturalne, które w swej obecnej postaci wymuszają uprzywilejowaną rolę Rosji jak dostawcy gazu do Europy Środkowo-Wschodniej⁷⁴. Dlatego też starali się oni wykorzystać fakt, że to właśnie administracja prezydenta Trumpa podjęła jako pierwsza realne kroki mające na celu powstrzymanie rosyjskiej dominacji energetycznej. Można zgodzić się z Andream Schmidtem, w którego opinii obecność Trumpa w Warszawie była pewną przestrożą pod adresem Rosji, kiedy to wyraził on wolę zaopatrywania regionu w amerykański gaz, zmniejszając przy tym uzależnienie energetyczne całego regionu od dostaw energii z Rosji⁷⁵. Udział amerykańskiego prezydenta w konferencji zorganizowanej przez państwa uczestniczące w Trójmorzu stanowi dla Kremla pretekst, by oskarżyć USA o chęć osaczenia Rosji. Wspomniany Morozow arogancko uwydatnia, że idea ta służy szeroko zakrojonej kampanii antyrosyjskiej zainicjowanej przez administrację Trumpa i część krajów zachodnich, które potrzebują „niezawodnych” dostaw surowców energetycznych do rozwoju swoich gospodarek⁷⁶. Rosja dostrzega też w Trójmorzu możliwość rozszerzenia wspólnego rynku i tworzenia nowych szlaków handlowych⁷⁷. W przeświadczeniu Maria Holznera, szefa Instytutu Międzynarodowych

⁷¹ A. Заквасин, Е. Ищенко, Е. Комарова, *op. cit.*

⁷² M. Mróz, *Wielki projekt małych krajów. Od Międzymorza do Trójmorza w polityce zagranicznej Polski w dobie drugiego rządu Prawa i Sprawiedliwości*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” (2017–2018), nr 1, s. 23.

⁷³ B. Bieliszczuk, *op. cit.*

⁷⁴ K. Popławski, J. Jakóbski, *W kierunku budowy bliższych powiązań. Trójmorze jako obszar gospodarczy*, Warszawa 2020, s. 5, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/2020-10/PIE-Trojmorze_raport.pdf (dostęp: 1.12.2020).

⁷⁵ A. Schmidt, *op. cit.*, s. 185.

⁷⁶ «Инициатива трех морей»...

⁷⁷ M. Mróz, *op. cit.*, s. 19.

Gospodarczych Studiów Porównawczych w Wiedniu, Trójmorze stanowi niejako odpowiedź Stanów Zjednoczonych na multilateralną inicjatywę Chin w Europie Środkowo-Wschodniej⁷⁸. Moskwa jest zdecydowanym przeciwnikiem Trójmorza także dlatego, że USA promując gaz łupkowy, chcą w jak najszerszym zakresie ograniczyć wpływy Federacji Rosyjskiej⁷⁹. Jednocześnie pamiętajmy, że Kreml rozumie, że aktualnie ze względu na tańszy gaz rosyjski stanowi „korzystniejszą” alternatywę dla wielu krajów europejskich. Dlatego rosyjscy komentatorzy często eksponują tezę, że mało prawdopodobne jest całkowite wyparcie rosyjskiego surowca z Europy Środkowo-Wschodniej, i uznają, że obecna aktywność dostaw gazu spoza UE nie opłaca się Wspólnocie. Stąd też amerykańskie wsparcie dla Inicjatywy Trójmorza w dziedzinie bezpieczeństwa energetycznego Rosjanie nazywają „historią czysto polityczną”⁸⁰. Powyższy pogląd podziela jedna z chorwackich analityczek, Marta Zubović, pisząc, że mimo kilku plusów amerykańskiej oferty handlowej rosyjski gaz jest dużo tańszy od amerykańskiego i ciekawą mogą być obserwacje, jak Polska i kraje bałtyckie, kupujące gaz z USA, poradzą sobie w przyszłości⁸¹. Dlatego dla krajów Trójmorza wymiana gazu rosyjskiego na amerykański i budowa nowej sieci przesyłowej są nieefektywne⁸². Z kolei wspomniany Juszczkow zaznacza, że władze USA chcą doprowadzić do opłacalności dostaw swojego surowca LNG. W dążeniu do tego celu potrzebne byłoby jednak odcięcie rosyjskich kanałów eksportu gazu do UE. Dostrzegając to, pisze, że nadal, pomimo stosowania przez Amerykanów różnych elementów perswazji, to Rosja ma przewagę na rynku energetycznym. Przeciwny pogląd prezentuje Stephen Blank, w którego mniemaniu co prawda Rosja w dalszym ciągu może dostarczać gaz do Europy, ale w przypadku powodzenia idei Trójmorza oddziaływanie rosyjskie może w dłuższej perspektywie ulec radykalnej redukcji⁸³. Musimy pamiętać, że kolejne inicjatywy państw środkowoeuropejskich, do których zalicza się m.in. budowa gazoportu w Świnoujściu, budowa terminala na wyspie Krk w Chorwacji czy sieci transportowych między północą a południem Europy, poprawiają znacząco położenie energetyczne krajów Europy Środkowo-Wschodniej, co prowadzi tam do pozbawienia Rosji dotychczasowych wpływów politycznych i gospodarczych⁸⁴. Stąd stwierdzenie jednego z dziennikarzy rosyjskich, że Trójmorze nie wygląda jak czysto

⁷⁸ A. Widzyk, *op. cit.*

⁷⁹ D. Piekarczyk, *Trójmorze po pięciu latach*, <http://instytutstaszica.org/2020/10/16/trojmorze-po-pieciu-latach/> (dostęp: 26.10.2020).

⁸⁰ A. Зақвасин, Е. Ищенко, Е. Комарова, *op. cit.*

⁸¹ М. Зубович, *Инициатива «Трех морей»: перспективы развития энергетического сектора в рамках хорватской внешней политики*, „Проблемы постсоветского пространства” (2019), № 1, s. 88.

⁸² Б. Сплетница, *op. cit.*

⁸³ S. Blank, *European Integration Moves Forward The Three Seas Initiative*, <https://www.fpri.org/article/2018/09/european-integration-moves-forward-the-three-seas-initiative/> (dostęp: 2.11.2020).

⁸⁴ A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Trójmorza w świetle teorii realizmu...*, s. 140.

energetyczna platforma współpracy między krajami Europy Wschodniej, a sfera polityczna jawi się w nim jako równie ważna co gospodarcza⁸⁵. W opinii cytowanego wyżej Frołowa obietnica Pompeo o przeznaczeniu blisko miliarda dolarów na modernizację infrastruktury krajów uczestniczących w Trójmorzu to jedynie próba pokazania, że Stany Zjednoczone są zdeterminowane, żeby osiągnąć sukces na rynku europejskim. Analityk przyznaje, że Amerykanie nie są jednakże dostatecznie przekonani do opłacalności własnego inwestowania na obszarze środkowo-europejskim. Uzupełnieniem tej kwestii pozostaje wypowiedź Juszczkova, który wskazuje, że od momentu złożenia deklaracji o przekazaniu powyższej kwoty nic się nie zmieniło i na razie pozostaje ona jedynie w sferze werbalnej bez pokrycia⁸⁶.

Inny przykład niepokojący Rosję możliwością utraty wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej na skutek inicjatywy Trójmorza stanowi szlak Via Carpatia z północy na południe we wschodniej części UE. Niniejszy projekt jest realizowany m.in. z Funduszu Trójmorza, tworzonego przez kraje uczestniczące w tym przedsięwzięciu. Całościowy koszt budowy polskiego odcinka szacuje się na ok. 30 mld zł⁸⁷. Co niezwykle istotne, zainteresowanie udziałem w inwestycji wyrażają również państwa Bliskiego Wschodu, ponieważ dzięki niej uległaby wymianie handlowa między kontynentem europejskim a tymi obszarami⁸⁸. Inicjatywa zapoczątkowana przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego jeszcze w 2006 r. w Łańcucie⁸⁹ nie spotkała się z aprobatą Kremla podnoszącego argumentację dotyczącą jej nierentowności. Pomysł z biegiem lat został rozbudowany i potwierdzony podpisaniem tzw. deklaracji łańcuckiej II w 2015 r. Niewątpliwie należy zgodzić się z Marzeną Czernicką stwierdzającą, że realizacja Via Carpatii znacznie przyczyni się do poprawy szeroko rozumianej infrastruktury logistycznej w Europie Środkowo-Wschodniej i doprowadzi do pogłębienia więzi krajów, które połączy na płaszczyźnie politycznej i ekonomicznej⁹⁰. Z punktu widzenia ministra infrastruktury w rządzie polskim Andrzeja Adamczyka budowa Via Carpatii jest „koniecznością wręcz dziejową wytworzenia połączenia komunikacyjnego, będącego swoistym silnikiem rozwoju dla całego regionu”⁹¹. Powyższa inicjatywa z całą pewnością

⁸⁵ Ю. Павловец, *op. cit.*

⁸⁶ A. Заквасин, Е. Ищенко, Е. Комарова, *op. cit.*

⁸⁷ *Via Carpatia – jak jedna z najważniejszych dróg w Europie już niedługo zmieni Polskę*, <https://300gospodarka.pl/fundusz-trojmorza/via-carpatia-jak-jedna-z-najwazniejszych-drog-w-europie-juz-niedlugo-zmieni-polske> (dostęp: 5.11.2020).

⁸⁸ *Wzmocnienie relacji w regionie – Via Carpatia, Trójmorze i V4*, <https://www.polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2377904,Wzmocnienie-relacji-w-regionie-Via-Carpatia-Trojmorze-i-V4> (dostęp: 27.10.2020).

⁸⁹ P. Ukielski, *op. cit.*, s. 52.

⁹⁰ M. Czernicka, *Trójmorze w bułgarskiej polityce bezpieczeństwa*, „Przegląd Geopolityczny” 26 (2018), s. 147.

⁹¹ *Adamczyk: Fundusz Trójmorza może pomóc w budowie Via Carpatii*, <https://forsal.pl/transport/drogi/artykuly/7818959,forum-ekonomiczne-via-carpatia-fundusz-trojmorza-adamczyk.html> (dostęp: 20.11.2020).

stanowi wyzwanie dla jej pomysłodawców i twórców i jednocześnie naraża Rosję na niebezpieczeństwo utraty wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej, tym bardziej że kraje Trójmorza w dalszym ciągu posiadają zapóźnienia infrastrukturalne w stosunku do państw zachodnich⁹².

Zakończenie

Rekapitułując niniejsze rozważania, muszę stwierdzić, że Federacja Rosyjska będzie systematycznie podważać inicjatywę Trójmorza, dążąc do bilateralnego porozumienia się oddzielnie z każdym z jej uczestników w kwestiach jawnie i skrycie ją opóźniających. Kreml w dalszym ciągu będzie chciał osłabić rolę Polski jako jednego z głównych inicjatorów tego projektu. Musimy spodziewać się dalszego pielęgnowania przez rosyjskie środki masowego przekazu oraz polityków wizerunku Polski jako kraju rusofobicznego, kierującego się w swojej polityce wyłącznie chęcią zaszkodzenia wizerunkowi Rosji. W dalszym ciągu będzie również prowadzona gra mająca na celu poróżnienie Polski z krajami zachodnimi, szczególnie z Niemcami, traktowanymi słusznie przez Kreml jako jedyne obok Francji państwo mogące powstrzymać „imperialne” zapędy Warszawy. Zamiary Kremla mogą trafić na podatny grunt, gdyż wielu niemieckich polityków, skupionych szczególnie w Socjaldemokratycznej Partii Niemiec, z daleko idącą wstrzemięźliwością odnosi się do wszelkich form integracji Europy Środkowo-Wschodniej. Nie możemy zapominać, że centralnym elementem propagandy rosyjskiej nadal będą Stany Zjednoczone, permanentnie oskarżane o dążenie do wypracowania swojej silnej pozycji politycznej w Europie Środkowo-Wschodniej. Bezsparnie po wyborze Bidena na prezydenta USA, przychylnie odnoszącego się do Inicjatywy Trójmorza, będzie na sile przybierał pogląd, że oto Stany Zjednoczone odgrywają zdecydowanie destrukcyjną rolę w procesach środkowoeuropejskich, a Polska i inne kraje tej części kontynentu to jedynie ich satelity wykorzystywane do osiągnięcia amerykańskich partykularnych celów politycznych. Szczególnym zagrożeniem dla Kremla jest dostrzegalna możliwość utracenia dotychczasowego znaczenia w sferze energetycznej, co w jego strategii przedkłada się nad zagadnienie całkowicie polityczne. Wzrost znaczenia USA na europejskim rynku gazowym, do czego prowadzi Inicjatywa Trójmorza, przyczyni się do porażki Moskwy, która będzie zmuszona szukać nowych instrumentów przyczyniających się do ponownego i nowego w treści uzależnienia regionu. Ma ona świadomość rozbieżności pomiędzy krajami zrzeszonymi w tej inicjatywie i niechętnymi nastrojom społecznym wobec

⁹² G. Zbińkowski, *The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe*, „Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe” 22 (2019), no. 2, s. 119.

politycznego i gospodarczego zbliżenia ze Stanami Zjednoczonymi. Z tego też względu dużo łatwiej będzie Rosji podsycać określone konflikty, z czego na pewno nie zrezygnuje.

Russia's Stance on the Three Seas Initiative

Abstract

In this article, I analysed the views of the Russian Federation towards the idea of the Three Seas in politics and economy. The primary goal of this study is to characterise the position of the Russian Federation towards the Three Seas Initiative launched in September 2015. I present this topic due to the academic discussions on the instruments with which the Russian Federation may undermine the foundations of this project. It will be important to look at how Russia perceives the role of the United States in the analysed idea and also to answer the question of whether Russia will try to divide Europe through the Three Seas Initiative. In addition, the opinion of Russian politicians and journalists regarding Poland's contribution to the initiative needs to be traced. It will also be important to present the possible consequences of the Three Seas Initiative's development in terms of Russia's energy policy. The article's central thesis assumes that the Kremlin aims to torpedo the present undertaking by depreciating Washington's importance and bilateral agreement with each country separately. The authorities in Moscow believe that only strict control over Central and Eastern Europe and the Balkans will enable a strong influence on international events, strengthening its position in the time of a possible confrontation with the United States.

Отношение России к Инициативе трёх морей

Аннотация

Основная цель исследования – охарактеризовать позицию Российской Федерации по отношению к Инициативе трёх морей (Триморью), запущенной в сентябре 2015 года. Инициатива трёх морей. Я решил обратиться к этой теме в результате дискуссий, присутствующих в научном дискурсе относительно инструментов, с помощью которых Российская Федерация может подорвать основы рассматриваемого проекта. В статье я проанализировал взгляды Российской Федерации на идею «Триморья» на политическом и экономическом уровне. Существенным будет восприятие Россией роли Соединенных Штатов в рассматриваемой концепции, а также попытка ответить на вопрос, будет ли Россия посредством Инициативы трёх морей стремиться вызвать раскол в Европе. Кроме того, необходимо изучить мнение российских политиков и публицистов касательно вклада Польши в описываемую инициативу. Кроме того, важно представить возможные последствия развития «Триморья» с точки зрения энергетической политики России. Основной тезис статьи заключается в том, что Кремль стремится торпедировать данное начинание путем обесценивания значимости Вашингтона и путем отдельных двусторонних соглашений с каждой страной. Власти в Москве считают, что только твердый контроль над Центрально-Восточной Европой и территорией Балкан позволит оказывать сильное влияние на международные события, укрепляя свои позиции в возможной конфронтации с США.

Bibliografia

- Adamczyk: *Fundusz Trójmorza może pomóc w budowie Via Carpatii*, <https://forsal.pl/transport/drogi/artykuly/7818959,forum-ekonomiczne-via-carpatia-fundusz-trojmorza-adamczyk.html>.
- Baziur G., *Trójmorze jako koncepcja bezpieczeństwa i rozwoju ekonomicznego Europy Wschodniej*, „Przegląd Geopolityczny” 23 (2018), s. 24–38.
- Bieliszczuk B., *Trójmorze: współpraca na rzecz unijnego i regionalnego rynku gazu*, https://pism.pl/publikacje/Tr_jmorze_wsp_praca_na_rzecz_unijnego_i_regionalnego_ryнку_gazu.
- Bieńczyk-Missala A., *Od Międzymorza do Trójmorza – meandry polityki zagranicznej Polski w Europie Środkowej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” (2018), nr 1, s. 95–116.
- Blank S., *European Integration Moves Forward The Three Seas Initiative*, <https://www.fpri.org/article/2018/09/european-integration-moves-forward-the-three-seas-initiative/>.
- Brzezinski: *Trójmorze cieszy się szerokim poparciem w USA*, <https://www.defence24.pl/brzezinski-o-trojmorzu>.
- Coffey L., Kochis D., *U.S. Europe Policy in 2020 Should Focus on Invigorating the Valuable Three Seas Initiative*, <https://www.heritage.org/europe/report/us-europe-policy-2020-should-focus-invigorating-the-valuable-three-seas-initiative>.
- Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation Approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013*, <http://archive.mid.ru/nsosndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38?OpenDocument>.
- Czachór Z., *Unia Europejska w stanie krytycznym. Nowe sytuacje – nowe konstelacje – nowe orientacje*, „Przegląd Europejski” (2018), nr 1, s. 11–37.
- Czernicka M., *Trójmorze w bułgarskiej polityce bezpieczeństwa*, „Przegląd Geopolityczny” 26 (2018), s. 142–154.
- Dahl M., *Evolution of Germany's Stance Regarding the Three Seas Initiative*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 65–77.
- Dahl M., *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy niemieckiej*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 59–72.
- Doradca Bidena o relacjach z Polską, NATO i Trójmorzu*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C738290%2Cdoradca-bidena-o-relacjach-z-polska-nato-i-trojmorzu.html>.
- Ekspert OSW: Turcja jest zainteresowana gospodarczym aspektem Trójmorza*, <https://www.gospodarkamorska.pl/porty-logistyka-ekspert-osw:-turcja-jest-zainteresowana-gospodarczym-aspektem-trojmorza-35142>.
- Garding S.E., Mix D.E., *The Three Seas Initiative*, Congressional Research Service, Washington 2020, <https://fas.org/sgp/crs/row/IF11547.pdf>.
- Gizicki W., Łoś P., *Geopolityka Trójmorza*, „Przestrzeń Społeczna” (2019), nr 1, s. 123–138.
- Goble P., *Moscow Views Three Seas Initiative as US Plot Against Russia*, <http://windowoneurasia2.blogspot.com/2019/12/moscow-views-three-seas-initiative-as.html>.
- Górka M., *The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe*, „Politics in Central Europe” 14 (2018), no. 3, s. 55–73.
- Grosse T., *Geopolityczna gra o Europę Środkową*, <https://klubjagiellonski.pl/2020/02/13/geopolityczna-gra-o-europe-srodkowa/>.
- Hejj D., *The Three Seas Initiative in the Foreign Affairs Policy of Hungary*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 115–135.
- Kowal P., Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Trójmorza. Geneza, cele i funkcjonowanie*, Warszawa 2019.

- Kushnir O., *Russian Geopolitical Advancements in the Black Sea Region: the Annexation of Crimea*, „Athenaeum Polish Political Science Studies” 56 (2017), s. 111–135.
- Mróz M., *Wielki projekt małych krajów. Od Międzymorza do Trójmorza w polityce zagranicznej Polski w dobie drugiego rządu Prawa i Sprawiedliwości*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” (2017–2018), nr 1, s. 15–40.
- Musimy ograniczać rolę Polski w Trójmorzu – rozmowa z Janem Malickim, <https://studium.uw.edu.pl/eastbook-musimy-ograniczac-role-polski-w-trojmorzu-rozmowa-z-janem-malickim/>.
- Nałęcz D., *Intermarium vs the Three Seas Initiative*, <https://neweasterneurope.eu/2017/07/06/intermarium-vs-the-three-seas-initiative/>.
- Orzelska-Stączek A., „Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego. Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku, „Studia Polityczne” (2015), nr 3, s. 129–147.
- Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Środkowoeuropejska a Trójmorze – odmienne koncepcje współpracy w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Studia Polityczne” (2018), nr 1, s. 149–169.
- Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Trójmorza w świetle teorii realizmu. Polityczne aspekty nowej formy współpracy dwunastu państw*, „Sprawy Międzynarodowe” (2019), nr 1, s. 131–155.
- Orzelska-Stączek A., Ukielski P., *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*, Warszawa 2020.
- Piekarz D., *Trójmorze po pięciu latach*, <http://instytutstaszica.org/2020/10/16/trojmorze-po-pieciu-latach/>.
- Popławski K., Jakóbcowski J., *W kierunku budowy bliższych powiązań. Trójmorze jako obszar gospodarczy*, Warszawa 2020, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/2020-10/PIE-Trojmorze_raport.pdf.
- Rosja zaniepokojona spotkaniem Trump-Duda*, <https://warsawinstitute.org/pl/rosja-zaniepokojona-spotkaniem-trump-duda/>.
- Rosja: Będziemy obserwować rozwój sytuacji wokół Trójmorza*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/6447236,rosja-trojmorze-polska.html>.
- Schmidt A., *From Intermarium to the Three Seas Initiative – Regional Integrations in Central and Eastern Europe and the Hungarian Foreign Policy*, „Politeja” (2017), nr 14 (51), s. 165–190.
- Sienkiewicz M., *Koncepcja Trójmorza w polityce zagranicznej Polski po 2015 r.*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” (2016), nr 1, s. 139–151.
- Stępniewski T., *Inicjatywa Trójmorza: uwarunkowania geopolityczne i nowy model regionalnej współpracy*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 33–43.
- Stępniewski T., Soroka G., *The Three Seas Initiative: Geopolitical Determinants and Polish Interests*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), s. 15–29.
- Sukhanin S., *COVID 19 As A Tool Of Information Confrontation: Russia’s Approach*, „The School of Public Policy” 13 (2020), <https://www.policyschool.ca/wp-content/uploads/2020/03/COVID-19-Tool-of-Information-Sukhankin.pdf>.
- Szczerski K., *Utopia Europejska. Kryzys integracji i polska inicjatywa naprawy*, Kraków 2017.
- Świder K., *Europa Środkowa jako obszar projektowania geopolitycznego*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 11–32.
- Trump: jesteśmy gotowi pomóc w dywersyfikacji dostawców energii*, <https://www.cire.pl/item,148189,1,0,0,0,0,trump-jestesmy-gotowi-pomoc-w-dywersyfikacji-dostawcow-energii.html>.
- Ukielski P., *Inicjatywa Trójmorza w polskiej polityce zagranicznej*, „Studia Europejskie” (2018), nr 2, s. 45–58.
- Ukraina, Mołdawia i Gruzja mogą dołączyć się do Trójmorza – Marszałek Sejmu*, <https://jagiellonia.org/ukraina-moldawia-moga-dolaczyc-sie-trojmorza-marszalek-sejmu-rp/>.

- Via Carpatia – jak jedna z najważniejszych dróg w Europie już niedługo zmieni Polskę*, <https://300gospodarka.pl/fundusz-trojmorza/via-carpatia-jak-jedna-z-najwazniejszych-drog-w-europie-juz-niedlugo-zmieni-polske>.
- Wemer D.A., *The Three Seas Initiative explained*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-three-seas-initiative-explained-2/>.
- Widzyk A., *FAZ: Supermocarstwa rywalizują o wpływy w Europie Środkowo-Wschodniej*, <https://www.dw.com/pl/faz-supermocarstwa-rywalizuj%C4%85-o-wp%C5%82ywy-w-europie-%C5%9Brodkowo-wschodniej/a-55253889>.
- Wzmocnienie relacji w regionie – Via Carpatia, Trójmorze i V4*, <https://www.polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2377904,Wzmocnienie-relacji-w-regionie-Via-Carpatia-Trojmorze-i-V4>.
- Zbińkowski G., *The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe*, „Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe” 22 (2019), no. 2, s. 105–119.
- Żurawski vel Grajewski: *Rosja nie może zatrzymać Trójmorza, ale zobaczymy jak zadziała koronawirus (ROZMOWA)*, <https://biznesalert.pl/trojmorze-koronawirus-rosja-energetyka-gaz-ropa/>.
- Байназаров Э., *Здоровый смысл: на фоне COVID-19 в ФРГ призвали снять с России санкции*, https://iz.ru/987993/elnar-bainazarov/zdorovyi-smysl-na-fone-covid-19-v-frg-prizvali-sniat-s-rossii-sanktcii?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.ru%2Fnews.
- В Конгрессе США поддержали усилия по развитию энергонеzависимости стран Европы*, <https://live24.ru/politika/39629-v-kongresse-ssha-podderzhali-usilija-po-razvitiju-jenergo-nezavisimosti-stran-evropy.html>.
- Викторов Н., *Болгарию втягивают в войну с Россией*, <https://ytro.ru/news/politics/2020/10/30/1462700.shtml>.
- DW: *под боком у РФ набирает обороты недружественная Инициатива трех морей*, https://www.gazeta.ru/business/news/2019/06/06/n_13062709.shtml.
- «Инициатива трех морей» США и Польши угрожает интересам РФ в энергетике ЕС, <https://rueconomics.ru/479146-iniciativa-trekh-morei-ssha-i-polshi-ugrozhaet-interesam-rf-v-energetike-es>.
- Джубили Ф., *Италия разочарована реакцией Евросоюза на коронавирус – итальянский эксперт*, <https://eurasia.expert/italiya-razocharovana-reaktsiey-es-na-koronavirus/>.
- Заквасин А., Ищенко Е., Комарова Е., «Раздают обещания»: к чему может привести поддержка Инициативы трёх морей со стороны США, <https://russian.rt.com/world/article/719024-iniciativa-tryoh-morei-ssha-estoniya>.
- Зубович М., *Инициатива «Трёх морей»: перспективы развития энергетического сектора в рамках хорватской внешней политики*, „Проблемы постсоветского пространства” (2019), № 1, с. 84–91.
- Инициатива трех морей, направленная на изоляцию РФ, контрпродуктивна – президент Хорватии*, <https://www.finanz.ru/novosti/aktsii/iniciativa-trekh-morey-napravlenaya-na-izolyaciju-rf-kontrproduktivna-prezident-khorvatii-1029694875>.
- Лубкивский М., *ДТри моря и один Трамп: не приведет ли варшавская встреча к новому разделу Европы*, <https://www.euointegration.com.ua/rus/experts/2017/07/7/7068180/>.
- Павловец Ю., «Инициатива трех морей» – новый этап антироссийской политики на Балканах?, <https://eodaily.com/ru/news/2016/09/19/iniciativa-treh-morey-novyyu-etap-antirossiyskoj-politiki-na-balkanah>.
- Сплетница Б., *Как страны «Триморья» помогут США изолировать Россию от Европы*, <https://riafan.ru/1330079-kak-strany-trimorya-pomogut-ssha-izolirovat-rossiyu-ot-evropy>.

- Шишелина Л., *Идея «Триморья». От Возникновения До Сегоднешнего Дня*, „Научно-аналитический вестник” (2018), № 5, с. 33–38.
- Штепа В., *От чего три моря «изолируют» Россию?*, <https://rus.postimees.ee/6853922/ot-chego-tri-morya-izoliruyut-rossiyu>.
- Штепа В., *Postimees (Эстония): от чего три моря «изолируют» Россию?*, <https://inosmi.ru/politic/20191220/246482840.html>.

Paweł Bielicki, dr nauk humanistycznych z zakresu historii; Towarzystwo Azji i Pacyfiku. Zainteresowania naukowe: problematyka Związku Sowieckiego i współczesnej Rosji, Bliskiego i Dalekiego Wschodu oraz polskiej emigracji politycznej w Londynie po II wojnie światowej (bielicki11@gmail.com).

Paweł Bielicki, PhD in the Humanities (history); Asia and Pacific Society in Toruń. Academic interests: history of the Soviet Union and contemporary Russia, Near and Far East, and history of Polish political emigration in London after WWII (bielicki11@gmail.com).